

Akcja Dekolonizacja

- zasoby władzy

Kalendarium

Rok Współzależności

@akcja_
dekolonizacja

O „Roku współzależności”

Kalendarium „Rok Współzależności” to interaktywny materiał edukacyjny, który ma na celu towarzyszenie i pobudzenie odbiorców do zgłębiania wątków edukacji globalnej w życiu codziennym. W ramach projektu „Akcja Dekolonizacja – zasoby władzy” tym razem koncentrujemy się na tym, jak walki o surowce naturalne, w tym metale ziem rzadkich, kształtują geopolitykę i relacje władzy na świecie. Materiał stanowi kontynuację wydanych przez nas wcześniej „Globalnych fiszek”.

Opracowanie merytoryczne: Alicja Kosińska, Ola Synowiec

Opracowanie graficzne: Maja Sobierajska

Obejrzyj webinar wprowadzający do tematu zasobów władzy oraz dowiedz się więcej nt. projektu:

Kalendarium „Rok współzależności” jest dostępne na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Go'n'Act. Utwór powstał w wyniku realizacji projektu polskiej współpracy rozwojowej finansowanego przez MSZ RP w roku 2025. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji i posiadaczach praw.

Projekt współfinansowany w ramach polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej.

Rok współzależności

Rocznica początków gorączki złota

24 stycznia

Bodie Hills, miasteczko z okresu gorączki złota, dziś nazywane „miastem duchów”. Fot. King of Hearts / CC BY-SA 4.0

24 stycznia 1848 roku w Kalifornii przypadkowe odkrycie złota w rzece American zapoczątkowało jeden z najbardziej burzliwych, epizodów w historii regionu – tzw. gorączkę złota. W ciągu zaledwie kilku lat Kalifornia stała się magnesem dla około 300 tysięcy ludzi z całego świata, ogarniętych marzeniem o lepszym życiu.

Gorączka złota przyniosła szereg napięć i nieprzewidywalnych konsekwencji. Desperacja oraz trudne warunki życia prowadziły do konfliktów, przemocy i napięć na tle etnicznym. Wiele ziem zostało odebranych ich rdzennym mieszkańcom, a z silną dyskryminacją mierzyli się liczni poszukiwacze złota z Chin (czego efektem było powstanie słynnych Chinatown). Paradoksalnie, tylko niektórym poszukiwaczom udało się spełnić marzenie o bogactwie. Najbardziej wzbogacili się zaś ci, którzy nie mieli nawet w ręku sита czy łopaty: bankierzy, spekulanci czy dostawcy sprzętu.

Czy migracja podczas gorączki złota była wyrazem wolności czy desperacji? Czy gorączka złota była historią równych szans, czy raczej brutalnej selekcji przetrwania?

Międzynarodowy Dzień Czystej Energii

26 stycznia

Zielona transformacja to proces przestawienia gospodarki z paliw kopalnych na źródła odnawialne. Oznacza ona jednak ogromny popyt na surowce potrzebne w bateriach, turbinach i technologiach czystej energii (np. metale ziem rzadkich, lit, kobalt). Zielona transformacja, choć konieczna, wiąże się, podobnie jak wydobycie paliw kopalnych, z kosztami środowiskowymi i społecznymi. Dla przykładu wydobycie litu w Chile pozbawia region wody i negatywnie wpływa tam na rolnictwo; budowa turbin wiatrowych w Laponii ma miejsce na ziemiach do wypasu reniferów Samów; wydobycie kobaltu w Demokratycznej Republice Konga odbywa się z udziałem dzieci **(12.06)**, w niebezpiecznych warunkach i pogwałceniem ich praw, z zyskiem głównie dla zagranicznych firm, a nie dla miejscowej ludności.

? Czy czysta energia jest „czysta” moralnie i ekologicznie? Czy możliwa jest transformacja, która nie powtarza błędów poprzednich rewolucji przemysłowych – ignorowania kosztów społecznych i środowiskowych? Czy tempo, w jakim musimy przeprowadzić zieloną transformację, usprawiedliwia nie zawsze dobre decyzje i działania „na skróty”? Kto zyskuje, a kto na niej traci? (zobacz też **12.09**)

Międzynarodowy Dzień Mobilizacji przeciwko Wojnie Nuklearnej

28 stycznia

Fot.Bekky Bekks / Licencja Unsplash

Posiadanie broni nuklearnej stało się jednym z najważniejszych symboli i narzędzi władzy na arenie międzynarodowej, które zarazem stanowi olbrzymie zagrożenie dla całego świata. Data ta przypomina m.in. rocznicę podpisania Deklaracji z Delhi (1985) – apelu państw niezaangażowanych o zakończenie wyścigu zbrojeń nuklearnych i wybór drogi dialogu zamiast walki o dominację.

W czerwcu 2025 USA i Izrael zaatakowały trzy obiekty nuklearne w Iranie. Waszyngton argumentował te prewencyjne ataki „koniecznością”, wynikającą z rosnącego zagrożenia związanego z irańskim programem nuklearnym oraz domniemanym przygotowaniem Teheranu do budowy broni jądrowej.

 Czy po demilitaryzacji państw „zagrożających” osiągniemy prawdziwy pokój? Czy może, aby go osiągnąć, trzeba też rozbrojenia także tych krajów, które od dziesięcioleci utrzymują nieformalny status nuklearnych monopolistów? Jaką rolę odgrywa przymus militarnej dominacji Zachodu w kształtowaniu „pokoju” w regionie, który naznaczył kolonializm i podziały narzucone z zewnątrz?

Fot. Waldemar Brandt / Licencja Unsplash

W 2011 roku, podczas wojny w Libii, firma Vitol – globalny operator handlu ropą – dostarczała rebeliantom walczącym z reżimem dyktatora Kaddafiego paliwo warte miliard dolarów (na kredyt, na poczet zapłaty w ropie, gdy opozycja będzie kontrolować już jej złoża). Bez tego wsparcia upadek afrykańskiego „Króla Królów” byłby mało prawdopodobny, a losy wojny potoczyłyby się zapewne zupełnie inaczej. To tylko jedna z historii, która pokazuje, że traderzy surowcowi to nie tylko pośrednicy – to ukryci gracze globalnej polityki i gospodarki, dysponujący wpływami, które często przewyższają możliwości całych państw.

 Czy dostarczanie surowców może być formą interwencji wojskowej – tyle że bez wojska? Czy prywatne firmy powinny mieć taką władzę, by wpływać na losy państw i wynik wojen? Dlaczego tak mało wiemy o traderach surowcowych, mimo że wpływają na ceny paliwa, metali czy chleba, a tym samym na życie milionów ludzi?

 Więcej o tym, jak firmy handlujące surowcami wpływają na losy świata, w książce Javiera Blasa i Jacka Farchy'ego: „Świat na sprzedaż. Kulisy dziennikarskiego śledztwa w sprawie handlu zasobami Ziemi”.

Dzień Zakochanych

Gdy miłość idzie w parze z wiarą w prawa człowieka, potrafią zdarzać się cuda. A przynajmniej cuda techniki laboratoryjnej. Amerykańska marka MiaDonna specjalizująca się w pierścionkach zaręczynowych od 2005 produkuje diamenty, które są reklamowane jako „conflict-free”. Wytwarzane w laboratorium kamienie są wyrazem niezgody na handel tzw. „krwawymi diamentami”.

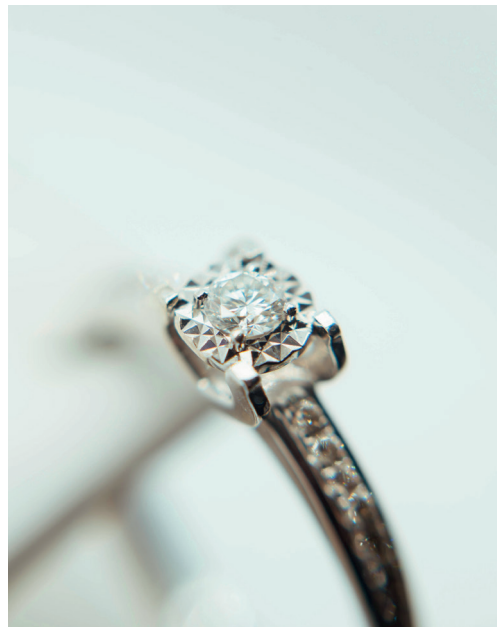
„Krwawe diamenty” to kamienie pochodzące z obszarów kontrolowanych przez rebeliantów, wykorzystywane do finansowania konfliktów. Problemowi temu miał zaradzić Kimberley Process – program, który od 2003 r. ma zagwarantować, że diamenty znajdujące się w obiegu międzynarodowym nie finansują konfliktów zbrojnych. Jednakże problem jest szerszy – przy wydobywaniu i szlifowaniu diamentów prowadzonym także przez legalne rządy, dochodzi do łamania praw dziecka i praw człowieka, m.in. poprzez niewolniczą pracę. Ale nie w każdy kamień musi być wpisane cierpienie – obecnie za lidera w dostarczaniu „etycznych”, prawdziwych diamentów na świecie jest uznawana Botswana. Szacuje się, że dzięki dochodom z diamentów liczba szkół średnich od 1966 r. wzrosła tam z 3 do ok. 285.

Który zakup wydaje Ci się bardziej etyczny? Pierścionka zaręczynowego ze sztucznym diamentem MiaDonna czy z prawdziwym, z Botswany?

Rok współzależności

14 lutego

Fot. CHUTTERSAP / Licencja Unsplash

Rok współzależności

18 lutego

Dzień Baterii

W okolicy miejscowości Cínovec w Czechach znajdują się największe złoża litu w Europie. Lit jest kluczowy dla produkcji baterii litowo-jonowych powszechnych w elektronice, samochodach elektrycznych, magazynowaniu energii, a tym samym zielonej transformacji. Nigdzie w UE nie wydobywa się jeszcze litu w tym celu, jesteśmy w dużej mierze zależni od Chin. Mieszkańcy regionu są jednak sceptyczni wobec wydobywania – obawiają się powtórki z przeszłości związanej z górnictwem: w latach 80. region borykał się z ekstremalnym zanieczyszczeniem powietrza, co skutkowało m.in. wyższą śmiertelnością noworodków i niższą długością życia mieszkańców o 8–10 lat. Inni tłumaczą to syndromem NIMBY, bo przecież mieszkańcy sami korzystają z elektroniki oraz popierają zieloną transformację.

Syndrom NIMBY (Not In My Backyard) – postawa, w której ludzie popierają dane inwestycje, ale sprzeciwiają się ich realizacji w pobliżu swojego miejsca zamieszkania.

 Co myślisz o reakcji mieszkańców miasta Cínovec? Czy łatwo byłoby Ci zaakceptować uciążliwą inwestycję w swoim sąsiedztwie, jeśli służyłaby dobru wspólnemu?

 Więcej na ten temat w reportażu U. Idzikowskiej i M. Kowalczyka „Białe złoto” w podcaście Dział Zagraniczny.

Zeskanuj kod QR, by posłuchać podcastu.

Dzień Dzikiej Przyrody

3 marca

Fot. Giulia Squillace / Licencja Unsplash

W 1989 roku, w wyniku protestów lokalnej ludności doszło do zamknięcia kopalni Panguna na wyspie Bougainville, stanowiącej terytorium Papui-Nowej Gwinei. Była to jedna z największych kopalni miedzi na świecie i odpowiadała za znaczną część eksportu kraju, jednak doprowadzała do silnej degradacji środowiska – przez lata zrzuciła do okolicznych rzek setki milionów ton toksycznych odpadów, powodując trwałe skażenie wód i gleby. Mieszkańcy do dziś zmagają się z brakiem dostępu do czystej wody i degradacją gruntów rolnych, a z przeprowadzonej w ostatnich latach oceny skutków działalności kopalni wynika, że zanieczyszczenie stanowi wciąż poważne zagrożenie dla zdrowia i życia mieszkańców, a wody rzek mogą pozostać skażone przez najbliższe sto lat.

Choć kwestia istniejących odpadów wciąż pozostała nierozwiązana – istnieją plany ponownego otwarcia kopalni, co ma pomóc Bougainville w uzyskaniu w 2027 roku niepodległości. Złożami wyspy zainteresowały się także USA i Chiny.

Czy ceną za niepodległość może być zdrowie i życie przyszłych pokoleń? Jednocześnie, czy ktoś ma moralne prawo, by tę decyzję oceniać?

Dzień Klejnotów

13 marca

Diamenty są najlepszymi przyjaciółmi dziewczyny – śpiewała Marilyn Monroe. Ale historia sugeruje raczej, że były raczej wiernymi przyjaciółmi... kolonialnych władców. Najcenniejszy i najdroższy diament świata – Koh-i-Noor – został przejęty przez Brytyjczyków po aneksji Pendżabu w 1849 r. po zmuszeniu ostatniego maharadży – Dalip Singha – do oddania go. Dziś kamień znajduje się w koronie brytyjskiej. Podobną historię spotkał Diament Cullinan – największy i najczystszy ze znanych historycznych diamentów zwany „Wielką Gwiazdą Afryki”. Wydobyty w 1905 r. na terenach obecnego RPA, trafił do Wielkiej Brytanii, gdzie 1937 roku wmontowano go w brytyjskie insygnia państwowe.

Koronacja Króla Karola w 2023 r., podczas której zostały wykorzystane wspomniane insygnia i korona, stały się okazją do kolejnego upomnienia się przez Indie i RPA o zwrot tych kamieni.

Myślę, że Afrykanie coraz bardziej rozumieją, że dekolonizacja to nie tylko przywrócenie pewnych wolności, ale przede wszystkim odzyskanie tego, co zostało nam zabrane. – argumentował Mothusi Kamanga, prawnik, aktywista i inicjator petycji dot. zwrotu diamentu.

Fot. AlinavdMeulen / CC BY-SA 4.0

Rok współzależności

Międzynarodowy Dzień Redefiniowania Bogactwa

15 marca

Dopiero gdy ostatnie drzewo zostanie ścięte, ostatnia ryba złowiona, a ostatni strumień zatruty, zdamy sobie sprawę, że nie da się jeść pieniędzy.

Przepowiednia Kri, rdzennych mieszkańców Kanady

Międzynarodowy Dzień Redefiniowania Bogactwa to symboliczne święto, które ma na celu zwrócenie uwagi na alternatywne spojrzenie na pojęcie bogactwa. Zachęca do refleksji nad tym, co naprawdę stanowi wartość w życiu – nie tylko pieniądze i dobra materialne, ale także zdrowie, relacje międzyludzkie, czas wolny, dobrostan psychiczny czy środowisko naturalne. Inicjatywa powstała jako odpowiedź na rosnącą świadomość, że miary sukcesu – takie jak PKB czy majątek netto – nie prowadzą automatycznie do szczęścia. Dzień ten ma szczególne znaczenie w kontekście zasobów naturalnych i wydobywania, ponieważ kwestionuje dotychczasowe podejście do eksploatacji Ziemi, oparte głównie na krótkoterminowym zysku finansowym.

 Spróbuj stworzyć listę bogactw naturalnych np. Polski, układając je w kolejności od najważniejszych i najbardziej kluczowych, do tych najmniej istotnych. Czy jest to łatwe zadanie? Czy możemy z łatwością wartościować, co jest dla kraju ważniejsze – złoża miedzi i srebra czy czysta woda i lasy?

Światowy Tydzień Pieniądza

trzeci tydzień marca

Wartość walut takich jak dolar amerykański czy euro jest silnie powiązana z rynkami surowców i zasobów naturalnych. Przykładowo, USA są jednym z największych producentów ropy i gazu – wzrost cen tych surowców może wzmocnić dolara, ponieważ zwiększa dochody z eksportu i przyciąga inwestorów. Z kolei Europa, która w dużej mierze importuje surowce, może odczuć osłabienie euro w czasie, gdy ceny energii rosną – powoduje to wzrost kosztów produkcji i importu. Dlatego globalne zmiany na rynkach zasobów naturalnych mają bezpośredni wpływ na siłę nabywczą i kursy walut.

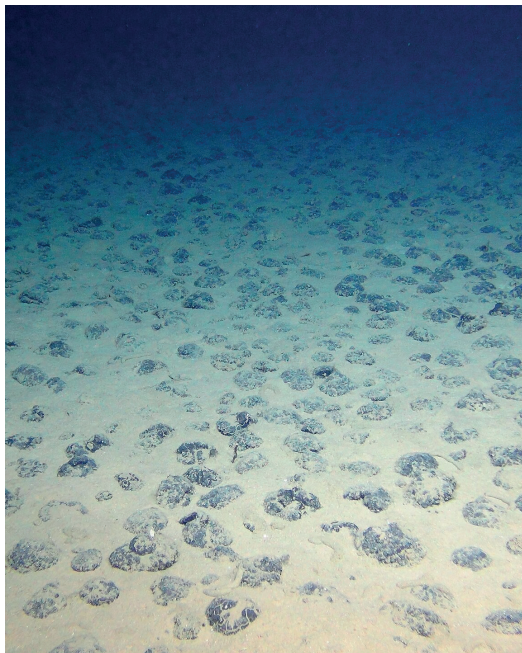
Silny dolar lub euro wpływa z kolei na waluty krajów Południa, często zależnych od importu i zadłużonych w walutach obcych. Gdy dolar drożeje, spłata długów staje się dla nich trudniejsza, a import – droższy. Może to prowadzić do spadku wartości lokalnych walut, wzrostu inflacji i pogorszenia sytuacji gospodarczej. Dlatego wahania walut jak dolar amerykański czy euro mają realne skutki dla milionów ludzi na całym świecie.

Obejrzyj animację „Kursy walut. Jak są liczone i od czego zależy ich poziom?” i poznaj, jak wiele innych czynników wpływa na ich poziom.

Zeskanuj kod QR ,by obejrzeć animację.

Głęboko na dnie mórz znajdują się bogate złoża m.in. niklu, kobaltu i miedzi, a na świecie toczy się dyskusja o regulacjach ich wydobycia. Firmy deep sea mining (zajmujące się głębinowym górnictwem morskim) twierdzą, że pozyskiwanie tych metali z oceanu może ograniczyć niszczenie środowiska na lądzie i łamanie praw człowieka (czy przy rosnącym popycie na surowce naprawdę tak będzie?). Wydobycie prawdopodobnie znacznie się jednak zanim powstaną rzetelne badania na temat jego wpływu środowiskowego, a raport organizacji Planet Tracker już teraz alarmuje, że skala szkód może być nawet do 25 razy większa niż w górnictwie lądowym. Dno oceaniczne to jedno z najmniej zbadanych środowisk na ziemi, a eksploatacja zagraża unikalnym ekosystemom oraz naturalnym procesom wiązania węgla i produkcji tlenu, co może osłabić zdolność oceanów do regulacji klimatu.

? Czy wiesz, że choć mamy technologie umożliwiające badanie odległych części kosmosu, wciąż niemożliwe jest dotarcie do najgłębszych części naszych oceanów? Kto i w jakim stopniu powinien zarabiać na surowcach wydobytych z dna oceanu? Czy jesteś w stanie zaakceptować spowolnienie transformacji energetycznej, jeśli oznacza to ochronę oceanicznych ekosystemów?

Bogate w metale konkracje polimetaliczne spoczywające na dnie oceanu. Fot. ROV KIEL 6000, GEOMAR - Geomar Bilddatenbank / CC BY 4.0

Światowy Dzień Wody

Protest w Cochabambie, kwiecień 2020 r. Fot. Antonio Abal Oña / CC BY-SA 4.0

W ramach obchodów Światowego Dnia Wody warto sięgnąć po oparty na faktach film pt. „Nawet deszcz” (2010, reż. Icíar Bollain) – poruszającą opowieść, która splata ze sobą historię kolonializmu i współczesnej walki o prawo do wody.

Akcja filmu rozgrywa się w Boliwii podczas tzw. wojny o wodę w Cochabambie w 2000 roku, kiedy lokalna społeczność zbuntowała się przeciwko prywatyzacji dostępu do tego podstawowego zasobu. Rząd Boliwii przekazał kontrolę nad jej dostarczaniem prywatnej korporacji, która gwałtownie podniosła ceny, czyniąc wodę niedostępną dla najuboższych. W tle obserwujemy ekipę hiszpańskich filmowców, kręcących film o Krzysztofie Kolumbie, którzy stopniowo uświadamiają sobie, że współczesny wyzysk przypomina ten sprzed 500 lat.

? Czy sztuka może być neutralna w miejscu, gdzie toczy się walka o przetrwanie? Czy woda jest prawem człowieka czy towarem? Jakie są konsekwencje obu podejść? W jaki sposób odbieranie lub przywracanie dostępu do zasobów naturalnych wpływa na godność jednostek i całych społeczności?

Dzień Ołówka

Czy wiesz, jak samodzielnie zrobić od zera tak prostą rzecz, jaką wydaje się być ołówek? Czy masz pomysł jak go wykonać? Opowieść na ten temat jest kanwą klasycznego opowiadania Leonarda Reada „Ja, ołówek” z 1958 roku. Na przykładzie jednego z najmniej skomplikowanych wytworów człowieka, jakim jest ołówek, Read pokazuje złożony łańcuch dostaw poszczególnych surowców niezbędnych do jego powstania surowców oraz globalne zależności. Druga część opowiadania jest z kolei uproszczonym peanem na cześć wolnego rynku i krytyką gospodarki centralnie planowanej.

Obejrzyj animowaną wersję opowiadania „Ja, ołówek”.

Co najbardziej zaskoczyło Cię w opisie powstawania ołówka? Jakie ważne aspekty produkcji nie zostały poruszone w opowiadaniu? Co jest tu pominięte lub uproszczone? W których elementach w procesie produkcji np. ołówka wolny rynek może zawodzić? Jakie inne historie lub narracje mogłyby uzupełnić lub skonstrastować ten obraz produkcji ołówka? (**12.06**, **9.08**, **16.08**, **11.09**).

Zeskanuj kod QR, by obejrzeć animację.

Święto Potosí

1 kwietnia

MINE TOUR HALF DAY - POTOSI

Price \$22.00
 Be the first to review this product
[Ask a question](#)

○ ● ● ● ● ● ● ●

BOOK NOW

Miasto Potosí w Boliwii słynie z kopalni srebra, z których w XVI w. pochodziło ok. 60-80% produkcji tego kruszcu na świecie. Szacuje się, że przez wieki podczas de facto niewolniczej pracy na rzecz hiszpańskiej Korony zginęło tam kilkadziesiąt, a może nawet kilkaset tysięcy ludzi. Dzisiaj kopalnie stały się także atrakcją turystyczną – turyści obserwują górników, których warunki pracy nie zmieniły się praktycznie od czasów kolonii. Średnia wiek śmierci górników to tutaj obecnie ok. 40 lat, w kopalniach pracuje także około tysiąca dzieci, w warunkach zagrażających ich życiu i zdrowiu. Turyści zwyczajowo przynoszą górnikom dynamit, którego ci używają w kopalniach.

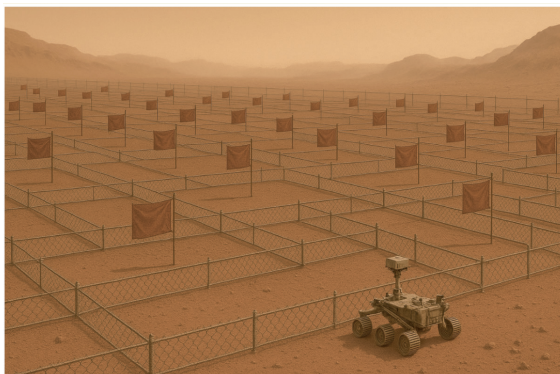
? Czy turystyka w tym miejscu może być etyczna? Czy nie jest cichym przyzwoleniem na pracę dzieci? Czy usprawiedliwia ją to, że może być dodatkowym źródłem dochodu dla społeczności i poprawia warunki życia górników oraz ich rodzin?

📖 Więcej o kopalniach w Potosí przeczytasz w książce Andera Izagirre „Potosí. Góra, która zjada ludzi”.

Oferta wycieczki do kopalni jednej z agencji turystycznych

Dzień Kosmonautyki

12 kwietnia

W ostatnim czasie coraz więcej mówi się o górnictwie kosmicznym. Asteroidy, Księżyc, a nawet Mars – to potencjalne źródła cennych pierwiastków, które budzą zainteresowanie poszczególnych krajów oraz firm. W 1967 roku podpisano wprawdzie Traktat o przestrzeni kosmicznej, który zakłada, że przestrzeń poza Ziemią nie może być zawłaszczana przez żaden kraj, a wykorzystanie przestrzeni kosmicznej powinno służyć dobru wszystkich państw. W praktyce jednak firmy takie jak SpaceX, Blue Origin czy Planetary Resources prowadzą prace nad technologiami pozyskiwania surowców poza Ziemią. Równolegle trwa „cichy wyścig” mocarstw o dominację w przestrzeni kosmicznej.

? Choć eksploatacja kosmosu wydaje się futurystyczna, wiele pytań brzmi znajomo: kto będzie miał dostęp do pozaziemskich zasobów? Kto zdecyduje, co wolno, a czego nie? Czy dzielenie kosmosu stanie się powtórką z XIX-wiecznego podziału świata? Czy możemy mówić o kolonizacji, jeśli nie ma rdzennych mieszkańców? A może kolonizacja to nie tylko kwestia ludzi, ale też postawy wobec przestrzeni i zasobów?

Światowy Dzień Wolności Prasy

Protest w Waszyngtonie w 1995 r. po śmierci Kena Saro-Wiwy. Fot. Elvert Barnes / CC BY-SA 2.0

Politycy, bandyci, policja – wszyscy mnie mają na celowniku. Pisanie prawdy staje się coraz cięższe dla mojego życia– tak w ostatnim tekście w 2015 roku pisał Jagendra Singh, niezależny dziennikarz śledczy znany z ujawniania korupcji lokalnych władz i nielegalnego wydobycia piasku (25.06) w stanie Uttar Pradesh w Indiach. Dwa tygodnie później został obłany benzyną i podpalony we własnym domu. Zmarł na skutek oparzeń, przed śmiercią udało mu się jednak przekazać nazwisko jednego ze sprawców – lokalnego funkcjonariusza policji.

Singh nie był jedynym dziennikarzem, który stracił życie z powodu ujawniania nadużyć związanych z wydobyciem surowców. Podobny los dotknął osób takich jak np. Lasantha Wickrematunge (Sri Lanka) czy Ken Saro-Wiwa (Nigeria). Przypadki te pokazują, jak wciąż niebezpieczne może być ujawnianie niewygodnej prawdy, a także że wolność prasy nie jest dana raz na zawsze i wymaga nieustannej obrony przed siłami, które chcą ją stłumić.

Złote ornamenty grupy etnicznej Aszanti, która przed kolonizacją europejską rozwinęła potężne imperium w Afryce Zachodniej, m.in. dzięki handlu złotem. Fot. Daderot / CC0 1.0

Afryka jest najbogatszym kontynentem pod względem zasobów naturalnych – posiada ogromne ilości złota, diamentów, ropy naftowej, gazu ziemnego, miedzi, kobaltu i innych surowców strategicznych. W skali świata, posiada m.in. 59% światowych rezerw platynowców, 75% kobaltu, 68% manganu czy 59% grafitu. Mimo tego naturalnego bogactwa, kontynent ten często uznawany jest za biedny. Jest wiele przyczyn tego paradoksu, m.in. europocentryzm, korupcja, konflikty zbrojne, kolonialna przeszłość i neokolonialna zależność od zagranicznych koncernów.

W związku z tym wiele państw Afryki przystępuje do nacjonalizacji strategicznych surowców, bądź zwiększenia kontroli państwowej nad ich wydobywaniem. Mali i Burkina Faso przejęły kopalnie złota, w których wydobywały m.in. kanadyjskie firmy. Niger odebrał licencję francuskiej firmie Orano i znacjonalizował złoża uranu. W Zimbabwie rząd zakazał eksportu nieprzetworzonego litu, co uderzyło głównie w chińskie i australijskie firmy. Jednocześnie, nacjonalizacja surowców, zwłaszcza w regionie Sahelu, znacząco wpłynęła na zacieśnienie współpracy z Rosją, która coraz aktywniej wchodzi w miejsce wypieranych firm zachodnich.

Zatonięcie galeonu San José (1708)

8 czerwca

8 czerwca 1708 roku hiszpański okręt San José zatonął u wybrzeży Kolumbii podczas bitwy z Anglikami. Przewoził on do Hiszpanii złoto, srebro i szmaragdy warte dziś nawet 20 miliardów dolarów. Przez lata wrak pozostawał nieodnaleziony i stał się świętym Graalem wśród poszukiwaczy skarbów. W 1981 roku amerykańska firma SSA, zajmująca się poszukiwaniem wraków, twierdziła, że go zlokalizowała, ale Kolumbia zakwestionowała te dane i sama odkryła wrak w swoich wodach terytorialnych w 2015 roku.

Od tego czasu trwa spór o prawo do znaleziska.

Do której ze stron sporu powinno ono trafić: do Hiszpanii, Kolumbii, amerykańskiej firmy poszukiwawczej SSA czy Boliwii (skąd pochodziło przewożone złoto i srebro, 1.04)? Jeśli pracujecie w grupie, możecie podzielić się na 4 grupy wcielając się w strony sporu i zawałczyć o to, by to do Was trafił San José wraz z ładunkiem.

Skrót najważniejszych argumentów każdej ze stron znajdziesz pod linkiem. Więcej przeczytasz też w rozdziale “Wrak kolonializmu” książki A. Domosławskiego “Rewolucja nie ma końca”.

Zeskanuj kod QR, by przeczytać skrót argumentów.

Rok współzależności

Dzień Sprzeciwu Wobec Pracy Dzieci

12 czerwca

Dziesiątki tysięcy dzieci codziennie pracuje w kopalniach w Demokratycznej Republice Konga, gdzie znajduje się około 70% światowych zasobów kobaltu. Kobalt ten zasila baterie naszych smartfonów, komputerów i samochodów elektrycznych, ale jego wydobycie wiąże się z poważnym naruszeniem praw dzieci i ich niewolniczą pracą. Dramat kongijskich rodzin został nagłośniony, gdy 2019 roku rodzice, których dzieci zginęły w trakcie nielegalnej pracy, pozwali największe firmy elektroniczne takie jak Apple, Google, Dell i Microsoft.

Dzieci pracują nie tylko w kopalniach, ale także w fabrykach produkujących elektronikę. W sierpniu tego samego roku China Labour Watch ujawniło dokumenty, świadczące o zatrudnianiu w fabryce Foxconn około tysiąca nieletnich. Dzieci pracowały także na nocnych zmianach, wykonując bezpłatne nadgodziny.

? Czym jest, a czym nie jest niewolnicza praca dzieci? Gdzie kończy się okazjonalne wsparcie rodziców, a zaczyna wyzysk?

📖 Więcej o tym w naszym materiale: „Dzieciom dzieciństwo. Stop pracy dzieci”.

Zeskanuj kod QR, by przeczytać publikację.

Święto Narodowe Grenlandii

21 czerwca

kłótnia o przyszłość Grenlandii

Na przełomie 2024 i 2025 roku prezydent USA Donald Trump wystąpił ze śmiałą propozycją zakupu Grenlandii. Największa wyspa świata stała się kluczowym polem globalnej rywalizacji o surowce i wpływy. Ocieplenie klimatu otwiera nowe szlaki żeglugowe i odłania spoczywające pod lodem surowce naturalne, w tym złoża 25 z 34 surowców uznanych przez UE za krytyczne. Wydobycie tutaj surowców zmieniłoby jednak zupełnie ekosystem, a dla zamieszkujących wyspę Inuitów byłoby końcem świata, jaki znają – to zagrożenie dla ich trybu życia, kultury i relacji z ziemią. Z drugiej strony Grenlandia stanęła przed szansą gospodarczą, jakiej wcześniej nie miała – złoża surowców mogłyby uniezależnić wyspę od Danii i zbudować podstawy suwerenności ekonomicznej.

? Kto ma prawo decydować o wydobyciu na Grenlandii? Czy można zachować duchową relację z ziemią, eksploatując ją? Czy sprzeciw wobec wydobycia to zawsze sprzeciw wobec rozwoju?

 Więcej na ten temat w poście na profilu instagramowym naszego partnera [@akcja_dekolonizacja](#)

Zeskanuj kod QR, by zobaczyć post na Instagramie.

Rok współzależności

Światowy Dzień Lasów Deszczowych

22 czerwca

W 2007 roku Ekwador zaproponował nowatorski plan ochrony Parku Narodowego Yasuní – jednego z najbardziej bioróżnorodnych miejsc na świecie. Rząd zapowiedział, że zrezygnuje z wydobywania ropy naftowej, jeśli społeczność międzynarodowa przekaże połowę szacowanych zysków z wydobywania – około 3,6 miliarda dolarów – jako rekompensatę za ochronę środowiska. Pomysł zyskał chwilowe zainteresowanie, ale ostatecznie udało się zebrać tylko szczątkową część tej kwoty.

? Czy państwa Południa powinny rezygnować z eksploatacji zasobów naturalnych w imię dobra planety, nawet jeśli oznacza to utratę dochodów niezbędnych do walki z ubóstwem? Jak zapewnić sprawiedliwość klimatyczną, gdy ciężar ochrony środowiska spada na kraje, które najmniej przyczyniły się do jego degradacji?

i W 2023 roku odbyło się historyczne referendum, w którym większość Ekwadorczyków opowiedziała się za zakazem dalszego wydobywania w Yasuní.

Park Narodowy Yasuní Fot. Geoff Gallice / CC BY 2.0

Dzień Wydm Piaskowych

ostatnia sobota czerwca

Czy wiesz, jakiego surowca kopalnego wydobywamy na świecie najwięcej? Jest to... piasek. Stanowi on podstawę najstarszego sztucznie wytwarzanego produktu – szkła, jak i jednego z najbardziej zaawansowanych – półprzewodników. Dzięki piaskowi dowiedzieliśmy się o istnieniu bakterii – za sprawą wyprodukowanych z niego soczewek, jak i zbudowaliśmy nasze miasta i infrastrukturę – piasek jest podstawą betonu, jednego z podstawowych budulców naszej cywilizacji. Czy wiesz, że na każdą osobę żyjącą na Ziemi przypada 80 ton betonu, a każdego roku produkujemy na świecie tyle betonu, że starczyłoby do przykrycia całej powierzchni Anglii? W Indiach i Bangladeszu działają „mafie piaskowe”, które nielegalnie wydobywają piasek – w związku z jej działalnością zdarzały się morderstwa i porwania (03.05).

 Piasku nie wydobywa się z pustyń, tylko głównie z kopalń odkrywkowych, a także z dna rzek, jezior i mórz.

 Więcej o sześciu najważniejszych surowcach w historii ludzkości przeczytasz w książce Eda Conwaya „Skarby Ziemi”. Czy zgadniesz, co to za surowce?

Dzień św. Kingi, patronki górników solnych

Solna rzeźba św. Kingi w kopalni w Wieliczce. Fot. Renata3 / CC BY-SA 4.0

Sól była kiedyś jednym z najcenniejszych surowców na świecie. Jest niezbędna dla funkcjonowania organizmu, przez długi czas stanowiła też podstawowy środek konserwacji żywności. W niektórych kulturach była równie cenna jak złoto, a w starożytnym Rzymie wypłatę nazywano „salarium” – pieniędzmi na zakup soli (stąd pochodzi angielskie słowo „salary”, czyli „pensja”). W XIV–XV wieku, za panowania Kazimierza Wielkiego, dochody z kopalń soli w Wieliczce i Bochni stanowiły nawet 1/3 całych dochodów królewskich. Sól była też powodem konfliktów i protestów, np. marsz solny Gandhiego w 1930 roku był aktem oporu przeciwko brytyjskiemu monopolowi na produkcję i sprzedaż soli, który zmuszał Indusów do kupowania soli od kolonialnych władz po wysokich cenach. Wartość soli spadła wraz z rozwojem technologii i gospodarki, gdyż jej produkcja stała się tańsza i prostsza, a metody konserwacji żywności, jak lodówki czy zamrażarki, zmniejszyły zapotrzebowanie na sól jako konserwant.

Jak zmiany technologiczne wpływają na wartość surowców i ich rolę w gospodarce? Jakie inne surowce straciły na wartości i znaczeniu? (np. kość słoniowa, futra, kauczuk, sizal) Czy są dziś surowce, które są lub mogą stać się równie cenne jak kiedyś sól? (**18.02, 21.09**)

Dzień Pachamamy

1 sierpnia

Matka Boża jako góra, ziemia – synkretyczne przedstawienie łączące Maryję z Pachamamą. Ze zbiorów Muzeum Casa de Moneda, Potosí (Boliwia)

Pachamama to w andyjskich wierzeniach Matka Ziemia – nie abstrakcyjna siła, ale istota żywa, czuła i obdarzająca. 1 sierpnia, dzień jej święta, to w Peru, Boliwii i Ekwadorze czas rytuałów wdzięczności oraz refleksji nad tym, jak traktujemy planetę jako wspólny dom. W dominującej zachodniej narracji ziemia i jej surowce są zasobem – czymś „martwym” służącym do wydobycia i wykorzystania. Coraz więcej mówi się jednak o **dekolonizacji relacji z ziemią** – uznanie jej za żywy byt, który ma swoje prawa.

Ekwador wpisał prawa natury do konstytucji, Boliwia uznała ziemię za podmiot prawny, a inne kraje osobowość prawną nadały poszczególnym jej elementom, np. rzekom czy górcom (np. Nowa Zelandia, Indie, Kolumbia).

? Czy potrafisz wyobrazić sobie świat, w którym ziemia ma prawa – nie tylko użytkowe, ale etyczne i duchowe? Co zmieniłoby się w naszym podejściu do wydobycia, produkcji czy konsumpcji, gdybyśmy traktowali ziemię jak istotę, a nie rzecz?

Międzynarodowy Dzień Ludów Rdzennych

9 sierpnia

Protest przeciwko Dakota Access Pipeline w San Francisco, 2016. Fot. Pax Ahimsa Gethen / CC BY-SA 4.0

W 2016 roku świat obiegła informacja o protestach w Standing Rock. Plemię Standing Rock Sioux protestowało przeciwko budowie ropociągu Dakota Access Pipeline. Społeczność obawiała się skażenia wody, zniszczenia świętych miejsc i naruszenia ich praw do decydowania o ziemi. Demonstracje szybko przerodziły się w szeroki ruch solidarnościowy, który został brutalnie spacyfikowany przez służby, a ruropociąg w rezultacie powstał. Podobne spory mają miejsce w Kanadzie, gdzie społeczności takie jak Wet'suwet'en protestują przeciw ropociągom budowanym na ich ziemiach bez ich zgody.

? Czy interes narodowy powinien mieć pierwszeństwo przed głosem lokalnych społeczności, szczególnie rdzennych? Jakie inne modele rozwoju możemy sobie wyobrazić, które szanują zarówno środowisko, jak i suwerenność kulturową rdzennych społeczności?

O konflikcie Wet'suwet'en z rządem Kanady opowiada film „Yintah” (2024), zdobywca Grand Prix na festiwalu Millennium Docs Against Gravity 2025.

Rocznica masakry w kopalni Marikana w RPA

16 sierpnia

16 sierpnia 2012 roku, podczas strajku pracowników kopalni platyny należącej do firmy Lonmin, policja otworzyła ogień do nieuzbrojonych górników domagających się godnych płac i warunków pracy. W wyniku tego ataku zginęło 34 robotników, a kilkudziesięciu zostało rannych. Firma Lonmin jest niezależnym przedsiębiorstwem notowanym na londyńskiej giełdzie, z siedzibą w Wielkiej Brytanii. W tym czasie Cyril Ramaphosa, południowoafrykański polityk, który był jednocześnie członkiem zarządu Lonmin i posiadał znaczne udziały w firmie, miał w wewnętrznej korespondencji apelować o „zdecydowane działania” wobec strajkujących. 6 lat potem Ramaphosa wystartował w wyborach prezydenckich, które wygrał i został prezydentem RPA.

? Czy współczesne państwo może funkcjonować jako zbrojne ramię korporacji, chroniąc przede wszystkim ich interesy, a nie prawa obywateli? Czy możliwe jest sprawiedliwe pełnienie funkcji publicznej przez osoby posiadające istotne udziały w firmach prywatnych? Jak społeczeństwo może reagować, gdy władza polityczna i ekonomiczna się przenikają i wzajemnie umacniają swoje pozycje, kosztem społeczeństwa?

„Marikana Pamiętana. Chciwość Korporacji + Policyjna Brutalność = Śmierć”. Fot. Discott / CC BY-SA 4.0

Rok współzależności

Dzień Niepodległości Ukrainy

24 sierpnia

Skutki ostrzału szpitala dziecięcego i położniczego w Mariupolu, 9 marca 2022 Fot. armyinform.com.ua / CC BY 4.0

W 2022 roku Rosja rozpoczęła pełnoskalową inwazję na Ukrainę. Choć oficjalne uzasadnienia dotyczyły m.in. „denazyfikacji” i ochrony ludności rosyjskojęzycznej, wielu analityków wskazuje również na ogromne znaczenie surowców i infrastruktury przemysłowo-energetycznej jako istotnego czynnika konfliktu. Ukraina posiada bogate złoża surowców strategicznych, takich jak węgiel, rudy żelaza, mangan, tytan, lit, gaz ziemny – duża ich część znajduje się w silnie uprzemysłowionym Donbasie, który stał się miejscem najkrwawszych starć. Podczas oblężenia Mariupola, miasta przemysłowego nad Morzem Azowskim, jedno z głównych walk toczyły się o przejęcie kombinatu metalurgicznego Azowstał, jednego z największych zakładów hutniczych w Europie. Prezydent USA Donald Trump w rozmowach dyplomatycznych również uzależniał pomoc Ukrainie od uzyskania dostępu do jej surowców.

Jakie konsekwencje ma wojna o zasoby dla cywilów? Zobacz nagrodzony Oscarem dokument „20 dni w Mariupolu” (2023), reż. Mstyslav Chernov.

Rocznica zamachu stanu w Chile (1973)

11 września

kraj w Ameryce Łacińskiej:
demokratycznie wybiera prezydenta
CIA:

W 1973 roku w Chile doszło do zamachu stanu, który obalił demokratycznie wybranego, lewicowego prezydenta Salvadora Allende. Jego rząd dążył do nacjonalizacji miedzi (por. **20.11**) – kluczowego surowca dla gospodarki kraju – co zagrażało interesom amerykańskich korporacji, zwłaszcza Anaconda i Kennecott. Zamach był wspierany przez CIA – Stany Zjednoczone obawiały się rozprzestrzeniania socjalizmu w Ameryce Łacińskiej oraz utraty kontroli nad złożami miedzi. Zamach doprowadził do wprowadzenia wojskowej dyktatury Augusta Pinocheta, trwającej do 1990 roku, która brutalnie tłumiła opozycję i realizowała politykę neoliberalną, sprzyjając interesom zagranicznych firm.

? Czy ingerencja obcych mocarstw w politykę innych krajów jest usprawiedliwiona ze względów gospodarczych lub ideologicznych? W politykę których innych krajów ingerowało USA/CIA i dlaczego?

Rok współzależności

Dzień na rzecz Współpracy Południe-Południe

12 września

Czy transformacja energetyczna odbywa się na równych zasadach, dla globalnej Północy i globalnego Południa? A może proekologiczne zmiany w niektórych działaniach powielają kolonialne wzorce dominacji? Takie działania nazywane są krytycznie zielonym kolonializmem albo ekoimperializmem.

Zielony kolonializm – pojęcie krytykujące sposób, w jaki działania proekologiczne – zwłaszcza te realizowane przez kraje Północy lub korporacje – prowadzą do pogłębiania nierówności, eksploatacji i kontroli ziem oraz zasobów globalnego Południa oraz rdzennych społeczności.

Jak sprawić, by nasze działania na rzecz ochrony środowiska nie powielwały dawnych wzorców wykluczenia i nierówności? Co zrobić, by zapobieganie zmianom klimatu odbywało się na sprawiedliwych zasadach oraz współpracy Południa i Północy?

Więcej o zielonym kolonializmie oraz jego przykładach w poście na instagramowym profilu naszego partnera @akcja_dekolonizacja

Zeskanuj kod QR, by zobaczyć post na Instagramie.

Fot. Curated Lifestyle / Licencja Unsplash+

Wyobraź sobie, że cały okres istnienia Ziemi kompresujemy do jednego roku kalendarzowego. Planeta powstaje północy 1 stycznia, a teraz mamy ostatnią milisekundę 31 grudnia. Złoto i diamenty pojawiły się już w styczniu, jeszcze zanim Ziemia miała skorupę czy oceany. Rudy żelaza zaczęły się odkładać w marcu i kwietniu, uran w czerwcu, a kobalt – od sierpnia do października. Życie w rozpoznawalnej przez nas formie, pierwsze owady i gady, pojawiło się dopiero na początku grudnia. Dinozaury rządziły Ziemią od 16 do 26 grudnia. Człowiek pojawił się na świecie kilkaset tysięcy lat temu, czyli 31 grudnia, o 23:45. Rewolucja przemysłowa? To zaledwie 0,1 sekundy przed końcem roku.

? Co mówi nam ten kalendarz o naszym miejscu w historii Ziemi? Czy mamy prawo sięgać po zasoby, które powstawały przez miliony lub miliardy lat, w procesach, których nigdy nie zdołamy odtworzyć? Co mówi o nas to, że to, co tworzyło się przez epoki, zużywamy w mgnieniu oka?

Międzynarodowy Dzień Pokoju

21 września

Wojna przyszłości będzie wojną o metale.

Jean-Dominique Senard, prezes Renault

Transformacja energetyczna i cyfryzacja opierają się na surowcach, które jeszcze kilka dekad temu pozostawały w cieniu. Lit, kobalt, nikiel, miedź, grafit, metale ziem rzadkich – to właśnie one zasilają baterie do aut elektrycznych, smartfony, turbiny wiatrowe, serwery i systemy obronne. Zielona transformacja może nie tylko ratować planetę, ale też rozpalać nowe geopolityczne napięcia.

? Czy wojna o surowce to rzeczywiście czas przyszły? Które wojny i konflikty z przeszłości miały wśród przyczyn walkę o dostęp do surowców (**24.08**, **11.09**, **3.10**, **12.10**)? Które kraje mogą stać się nowymi polami konfliktu? Czy zbrojne konflikty będą przenosić się do miejsc, gdzie są jeszcze „niewydobyte” zasoby – np. do Afryki (**25.05**), Arktyki (**21.06**), wnętrza oceanu (**17.03**) albo nawet w... kosmos (**12.04**)? Kto ma szansę wygrać wojnę o metale: ten, kto je posiada, ten, kto je przetwarza, czy ten, kto kontroluje technologie ich wykorzystania? Jakie role w takich konfliktach będą odgrywać rządy, a jakie korporacje?

Święto Niepodległości Iraku

3 października

W 2003 roku Stany Zjednoczone przeprowadziły inwazję na Irak, oficjalnie tłumacząc ją walką z bronią masowego rażenia i terroryzmem. Irak jest jednak krajem o jednym z największych na świecie zasobach ropy naftowej, a wiele analiz oraz dowodów wskazuje na to, że chęć zabezpieczenia dostępu do ropy była istotnym czynnikiem motywującym interwencję. Po obaleniu Saddama Husajna USA i sojusznicy umożliwili udział zachodnich firm w eksploatacji znacjonalizowanych do tej pory złóż ropy w Iraku. Duży udział zyskała m.in. amerykańska firma Halliburton, powiązana z ówczesnym wiceprezydentem Dickiem Cheneyem. Choć kontrakty podpisywał iracki rząd tymczasowy, model ten był krytykowany przez Irakijczyków.

? Jak media i propaganda wpływają na postrzeganie przyczyn konfliktów? Jakie stereotypy o muzułmanach powstały podczas konfliktu i jak wpływają na ich współczesny odbiór?

📖 O decyzjach politycznych stojących za wojną Iraku przez pryzmat postaci wiceprezydenta Dicka Cheney'a opowiada film „Vice” (2018), reż. Adam McKay.

Grafika wykorzystywana podczas antywojennych protestów w USA. Napis mówi: „Wojna. Żadnej krwi za ropę”

Dzień Spotkania Dwóch Światów

12 października

(rocznica przybycia Kolumba do Ameryk, kiedyś obchodzona jako Dzień Kolumba)

Złoto jest skarbem, a ten, kto je posiada, może osiągnąć wszystko, czego pragnie na tym świecie, i pomagać duszom wstępować do raju.

Krzysztof Kolumb w czwartym liście do Korony hiszpańskiej z podróży do Ameryk

Ja i moi towarzysze cierpimy na pewną chorobę serca, którą może uleczyć tylko złoto.

Hernán Cortés, konkwistador Meksyku (wedle przekazów), tłumacząc rdzennym mieszkańcom, dlaczego Hiszpanie tak obsesyjnie poszukują złota

Zarówno Kolumb, jak i Cortés nigdy nie ukrywali, że głównym motywem ich wypraw była żądza złota – tyle że ubierana w język zbawienia, niesienia cywilizacji i misji duchowej.

 Jak metaforycznie można interpretować „chorobę serca”, o której mówił Cortés? Czy współczesna gospodarka surowcowa różni się od kolonialnych motywacji Kolumba i Cortésa – czy tylko mówi o nich inaczej? Jakie formy legitymizacji, jak kiedyś nawracanie, niesienie cywilizacji, są dziś próbą usprawiedliwienia sięgania po zasoby innych krajów? ([3.10](#), [24.08](#))

Rok współzależności

Światowy Dzień Energii

22 października

Obserwujemy ogromne zapotrzebowanie na rozwiązania z zakresu zielonej energii na całym świecie, które w dużej mierze opierają się na kopalnie – jednak absolutnie konieczne jest, by to, co zasila nasze smartfony, komputery i samochody elektryczne, nie napędzało jednocześnie łamania praw dzieci.

Greg Ramm, dyrektor krajowy Save the Children w DRK

„Ekologicznie” nie zawsze znaczy „etycznie”. Zielona energia, choć wytwarzana ze źródeł odnawialnych (jak słońce, wiatr, woda), wymaga do magazynowania baterii litowo-jonowych przy których powstawaniu wyzyskiwane są dzieci (**12.06**).

Chcesz wiedzieć więcej? Zajrzyj do naszej publikacji „Codzienne działania a prawa dziecka w ujęciu globalnym”

Zeskanuj kod QR, by przeczytać publikację.

Rok współzależności

Międzynarodowy Dzień Artystów

25 października

Aktywizm poprzez sztukę sztukę współczesną? W obliczu pogłębiającego się kryzysu klimatycznego i brutalnej eksploatacji zasobów naturalnych, coraz więcej artystów łączy sztukę z walką o sprawiedliwość społeczną i ekologiczną. Kolumbijska choreografka Martha Hincapié Charry – artystka o rdzennym pochodzeniu – w swoim projekcie AMAZONIA 2040 eksploruje pojęcia domu, siedliska i mieszkańców w kontekście chaosu klimatycznego, zanikania bioróżnorodności i oporu społeczności rdzennych. Jak mówi: *Nasze oddzielenie od natury to kolonialna fikcja – narzucona narracja, która normalizuje prawo do ranienia ziemi, zakładając, że nie raniąc jej, nie szkodzimy również sobie.*

Sztuka Hincapié Charry poświęcona przyszłości Amazonii zyskuje szczególną wagę w kontekście aktualnej sytuacji w Brazylii, gdzie globalny popyt na surowce do elektroniki napędza masowe niszczenie amazońskich lasów. Nielegalne wydobywanie złota, często na terenach rdzennych społeczności i bez ich zgody, prowadzi do wylesiania, skażenia wód rtęcią i degradacji ekosystemów. Według Greenpeace w dwa lata zniszczono ponad 4 200 hektarów lasu.

 Obejrzyj zwiastun projektu AMAZONIA 2040

Zeskanuj kod QR, by zobaczyć zwiastun.

Dzień Internetu

29 października

Krzem – od niego zaczyna się Internet

Nazwa Dolina Krzemowa pochodzi od krzemu – pierwiastka, który stał się fundamentem rewolucji komputerowej. To właśnie z oczyszczonego piasku kwarcowego powstają mikroprocesory, bez których nie istniałyby komputery, smartfony, satelity, auta elektryczne czy sztuczna inteligencja. Krzem jest wszędzie – od chipów w laptopie po układy sterujące turbinami wiatrowymi. Fundament Doliny Krzemowej i świata cyfrowego jest więc głęboko materialny. Do stworzenia każdego mikroczipu potrzeba nie tylko krzemu, ale także wody, energii, metali ziem rzadkich i globalnych łańcuchów dostaw – często opartych na wyzysku i pracy w trudnych warunkach.

? Czy Internet to naprawdę świat cyfrowy, skoro opiera się na wydobyciu fizycznych zasobów? Czy jesteśmy w stanie myśleć o Instagramie czy TikToku jak o fizycznych kopalniach w Chinach, Chile czy Demokratycznej Republice Konga?

Rocznica Rewolucji Meksykańskiej (1910)

20 listopada

W Meksyku rocznica Rewolucji Meksykańskiej to ważne święto narodowe i dzień wolny od pracy. Rewolucja była nie tylko buntem chłopów domagających się praw do ziemi, lecz także walką o kontrolę nad zasobami naturalnymi, zwłaszcza ropą naftową i minerałami, które w dużej mierze znajdowały się w rękach zagranicznych korporacji, głównie amerykańskich i brytyjskich. W efekcie rewolucji i późniejszych reform w 1938 roku nastąpiła nacjonalizacja przemysłu naftowego. W 2022 roku dochody z przemysłu naftowego stanowiły prawie 20% całkowitych dochodów podatkowych Meksyku.

? Czy państwowa kontrola nad surowcami naturalnymi to skuteczna forma dekolonizacji gospodarczej? Jakie są korzyści i wyzwania związane z nacjonalizacją surowców? Czy dzisiaj państwa Południa mają realną możliwość suwerenności, jeśli chodzi o ich zasoby w globalnej gospodarce?

Międzynarodowy Dzień Solidarności z Narodem Palestyńskim

29 listopada

Fot. Mohamed Jamil Latrach / Licencja Unsplash

Gaza Marine to złożę gazu ziemnego położone 36 km od wybrzeży Strefy Gazy, na głębokości 610 metrów. Odkryte w 2000 roku, pozostaje jednak praktycznie niewykorzystane m.in. ze względu na prowadzoną od lat blokadę ze strony Izraela. Gaza Marine symbolizuje problem neokolonialnych zależności, gdzie dostęp do bogactw naturalnych – pomimo posiadania prawa do nich przez daną społeczność – jest ograniczany, co utrudnia rozwój niezależności energetycznej i gospodarczej.

Istnieją przypuszczenia, że Izrael dąży do pełnej kontroli nad Strefą Gazy m.in. ze względu na strategiczne znaczenie złoża Gaza Marine. Jego wydobywanie jest szczególnie opłacalne, ponieważ surowiec jest skoncentrowany w jednym miejscu, co znacząco upraszcza logistykę i ogranicza koszty – dla porównania, polskie złoża przemysłowe, choć dwa razy większe, są rozlokowane w aż 312 lokalizacjach. Dostęp do zasobów Gaza Marine mógłby zapewnić Palestyńczykom większą niezależność, suwerenność i silną pozycję na arenie międzynarodowej.

? Jakie byłyby potencjalne skutki gospodarczo-polityczne dla Izraela, gdyby Palestyńczycy uzyskali pełny dostęp do eksploatacji Gaza Marine? Czy dążenie do niezależności energetycznej jest przejawem dążenia do wolności?

Węgiel, nazywany przez pokolenia „czarnym złotem”, to nie tylko surowiec energetyczny, ale też jeden z elementów polskiej tożsamości narodowej. Przemysł węglowy kształtował historię Polski, szczególnie Śląska, dając pracę milionom ludzi i stając się symbolem siły, wytrwałości oraz wspólnoty. Nic dziwnego, węgiel był i nadal jest głównym źródłem energii elektrycznej w Polsce.

Barbórka, święto patronki górników, to celebrowanie tradycji, która wpisuje się w narodowy etos poświęcenia i ciężkiej pracy. To właśnie m.in. ten mit „czarnego złota” sprawia, że odejście od węgla jest wyjątkowo trudne – nie chodzi tylko o ekonomię, ale o głęboko zakorzenione wartości i tożsamość społeczną.

- ?
- W jaki sposób mit i etos pracy związane z węglem wpływają na społeczne opory wobec odejścia od tego surowca? Czy Polska może wypracować nową narrację narodową, która nie opiera się na węglu, ale na zrównoważonym rozwoju?
- W jaki sposób pamięć o przemysłowej przeszłości może wspierać, a nie hamować, zieloną transformację?